

IOAN SLAVICI: *Nuvele* (vol. VI).

Până acum am avut, în două rânduri, prilejul să scriu despre proza lui Slavici; ce aş mai putea adăuga, de data aceasta, când, dela primul la ultimul volum, o unitate dezolantă indică formula prin care uşor se defineşte acest scriitor? Să recapitulăm caracterizări inutile; să analizăm o nouă serie de nuvele, spre a ne opri la aceleaşi concluzii?

Fizionomia literară a lui Slavici s'a încheiat din prestigiul atmosferei „direcţiei nouă“ a lui Maiorescu; începând să publice în prima epocă de glorie a valorilor noastre estetice, Slavici a intrat în conştiinţa publică cu aureola de mare prozator; căci, deşi în normele obişnuite se crede că prestigiul criticilor se împărtăşeşte din valoarea scriitorilor pe care i-a susţinut şi interpretat, cazul lui Ioan Slavici prezintă latura mai rară a unui scriitor mediocru, înălţat pe soclul larg al autorităţii unui critic. Vor fi şi astăzi mulţi cititorii care mai cred în realitatea unui mare prozator Ioan Slavici; devenit clasic, prin adopţiunea manualelor oficiale, în care Liviu Rebreanu nu şi-a găsit încă un loc, Slavici credem că astăzi ar avea o singură destinaţie: bibliotecile rurale; proza lui lipsită de scrupule artistice, cu un fond moral prins într'un reportaj prolix de fapte, poate satisface ceea ce s'a numit „nevoia de a citi“ a unei păături sociale, ridicată la primul grad de velleitate literară.

Dar, fiindcă ne-am spus categoric, altădată, cuvântul în privinţa valorii lui Slavici, lăsăm pe admiratorii lui în liniştea convingerilor moştenite; a isbi în fetişismul literar — ca dealtfel în orice fetişism — e acţiune nu atât temerară, cât zadarnică.

* * *

Lăsând aşadar Manii scriitorului neturburaţi, ne luăm îngăduinţa să vorbim despre noi; n'am face-o, dacă am fi expresia singulară şi deci prezumţioasă a unei incurabile isteţi de breaslă; n'am face-o, deasemeni, dacă lamentele noastre (mai mult o nostalgică dorinţă de a evada în jocul ar jigni capricios al cititorului neconstrâns de obligaţii),

Căci există în temeinicia căruia avem iluzia de a crede socială de a vegheşte a criticei, ingrata responsabilitate vremii; robi ai propriii supra multiplei producţii literare a scriitorilor; deşi literaturăstre pasiuni, suntem însă sclavii producţiei, criticul plecat constatră nu suferă de supraîn el plânsetul surd, în care se masa de lucru înăbuşe răpit dela peregrinarea lecturilor călau vocea unui cititor plac: un sacrificiu pe care, totuşi, nu-l e simplul bun în frăţescul contact al contemporanilor, urmărindrăm, căci, al frumosului; şi dacă regretul ne copleşeşte unele miraj măsură, o datorim imboldului de a contempla piatra preţete acolo unde a fost captată deplin.

Legăţi de convoiul căutătorilor de aur, dintre care nu ştii câţi vor răsbate până la stratul ascuns al minereului preţios, uităm că în rafturile bibliotecii şi ale simţirii lăncezesc autorii preferaţi; criticul, mai mult cititor pentru alţii decât pentru sine, ca o compensaţie a tristeţii meseriei, practică, în ascuns, viciul compromiţător al lecturilor scumpe.

Şi atunci, bucuria e îndoită: am furat o clipă dela îndatorirea ce ne apasă ca un odios imperativ şi am comprimat o negaţie; căci tristeţea de a urmări tipăriturile zilei e poate întrecută de şi mai trista durere de a spune adevărul.

De aceea respectul recoltat de critic se aseamănă mai curând cu admiraţia împletită în ură şi temere, acordată acelor zei cruzi care întrupează principiul sancţiunilor severe.

Tristeţea de a fi criticul contemporanilor nu-şi găseşte justificarea decât în iluzia de a servi acel „concept pur“ al frumosului pe care toţi îl căutăm, pradă fantomaticii proecţii a unui instinct numit estetic, din care specia umană şi-a făcut un titlu de distincţie; dar oricât de înalt ar fi planul nostru de manifestare, critica îşi păstrează caracterul comun al tuturor funcţiilor investite cu prezumţia socială a utilităţii şi sancţiunii.

Autorii nemulţumiţi — şi cine ar avea imprudenţa de a capitula doborât de satisfacţie? — pot fi siguri că tristeţea criticului e un poem furişat discret în orice rând scris; în această confesiune închidem toată slăbiciunea oficiului, în care demonul persistenţei e mai puternic decât noi înşine.

C. GANE: *Intâmplarea cea mare*.

Nu cunoaştem nici unul din cele trei volume anterioare ale d-lui C. Gane; îi cunoaştem însă activitatea critică şi redacţională depusă la cea mai venerabilă din revistele noastre literare; aci, d. Gane îşi luase, desigur, o sarcină peste puterile sale; stăruinţa în această direcţie nu l-a putut decât deservi; o spunem cu impresia statornicită, că d-sa îşi aruncă în umbră calităţi mai preţioase pentru o autoritate iluzorie.

Volumul acesta cuprinde o serie de descrieri de călătorie, fie prin ţară, fie peste hotare; genul a fost cultivat până la abuz. Dar d. Gane se dovedeşte un călător pasionat, curios de a vedea şi priceput în reproducerea impresiilor.

Spirit informat, d-sa ştie să dozeze agreabil cunoştinţele istorice cu observaţia pitorească, variaţia motivelor cu expresia cursivă, tonul serios cu cel umoristic (aci însă rezervele noastre sunt mai accentuate) într'un cuvânt acel „utile dulci“, al bătrânului poet latin.

În descrierea călătoriilor făcute peste graniţă, d. Gane e mai interesant, prin bogăţia impresiilor, iar în ciclul Salonic, Atena, Eleusis, mai presus de agreabilul pitoresc; ici-colo ostrovuri de contemplaţie senină, poetică, joacă în apele lor o virtuozitate de scriitor real; se pare însă că d. Gane se tratează el însuş prea puţin în serios, căci unele vulgarităţi sau spirite ostentativ căutate, plesnesc, inoportun, ca glumele pipărate într'un salon, în care fineţea înăscută e prea naturală spre a fi înlăturată.

Cu toate acestea, memoriile de călătorie ale d-lui Gane respiră într'o atmosferă literară, uneori, mai mult decât onorabilă.

POMPILIU CONSTANTINESCU

DOI PREMIAŢI (C. Ardeleanu şi Vasile Savel).

Pitoresc şi plat, cursiv şi facil, cu crâmpes de creaţie şi cu atitudini etice, romanul d-lui C. Ardeleanu *Diplomatul, Tăbăcarul şi Acriţa* îşi atrage în egală măsură asprimea şi bunăvoia criticului. „Consulul“ Sălceanu, reprezentantul ţării la Petrograd, este palmuit la o serată aristocratică de o „rusoaică“ pentru motive de ordin sentimental. Îndepărtat din corpul diplomatic, consulul începe să bea, cade în mizerie şi ajunge în cele din urmă supraveghetor într'o tăbăcărie din mahalalele Bucureştilor şi protejatul unui tânăr cismar de extracţie anonimă, Alexandru Gangu.

Sub acest ultim aspect apare în romanul d-lui Ardeleanu alături de soţia sa, femeie „abrutizată“ de mizerie şi fiica sa, elevă de conservator. Naivă şi dornică de o viaţă mai la modă, Agata se lasă sedusă de însuşi directorul tăbăcăriei de Agata înd alungă său. Simţindu-se dezonorat faţă de sonale (de mulţul într'o ultimă care voia să se desfacă Epilog: Desamăgite de teatru Agata alungă visuităţii perşi se căsătoreşte — de lungi rătăciri — cu tânărul cismar care o iubise în tăcere. D. G. înfăţişată cu multă competenţă, viaţa de mahalala are un aspect mai mult edilitar. Oamenii sunt uniformi: fiinţe indiscrete, nepăsătoare dar bune, cu simţul demnităţii şi al solidarităţii. Nu au gesturi de nobleţe inverosimile ce amintesc pe eroii lui Orki, scriitor consultat de cismar în ediţii de popularizare. După cum nuanţa romantică a dragostei lui Alexandru Gangu ese din limitele realului oricâte lecturi serale i s'ar atribui, tot astfel condensendenţa Agatei faţă de cismar, ţinând seamă de deosebirea esenţială de structură sufletească, este lipsită de adevăr. În realitate autorul ţinteşte să-şi realizeze un concept. Acela că nobleţea sufletească a claselor umile vindecă de năzuinţa către străluciri zadarnice. În genere eroii săi sunt nişte rătăciţi, fiinţe învinse prin disproporţia dintre aptitudini şi năzuinţe.

Dintre toate personajele Consulul e acela care se apropie mai mult de o creație. Abiect și abulic, lucid și cu reacțiuni efemere de demnitate umană el este un ecou mai palid al degradațiilor lui Dostojevski, de felul căpitanului Sneghireff din frații Karamazoff. Cu însușiri de observator și de dramaturg d. Ardeleanu, cu toată concepția vetustă despre roman, răsplătește în chip mulțumitor pe cititor pentru truda de a-l fi citit.

* *

Dacă d. Ardeleanu este un idealist întristat în căutarea binelui, d. Vasile Savel profesează un pesimism amar. Domnia sa este un *etic*. Lumea e imorală, interesată, venală. Din nefericire simțul său moral nu se exercitează decât pe un cadru restrâns, acel al războiului. În consecință sunt buni cei cari au fost pe front și răi cei cari au stat îndărătul lui.

Cu această viziune etică d. Savel predică, instruește, osândește, laudă și generalizează cu o acerbitate de jude-instructor și cu o perspicacitate iluzorie de manual de psihologie. Scris cu atitudine arogantă de suficiență și cu inutilă pregătire în domeniul jocurilor de noroc și al vieții de garnizoană, prin lipsa totală de simț al vieții și cu toată cursivitatea de altfel (jurnalistică, romanul „*Vadul Hoților*“ e lipsit de orice valoare literară. Remarcăm în treacăt că romanul ce începea în chip de jurnal auto-biografie în care însuși autorul părea să joace un rol apreciabil alături de femea „teribilă“ din orașelul B se rezolvă curând într-o narație obiectivă fără participarea efectivă a autorului. Mai curioasă însă decât scrierea însăși este prefața, unde d. V. Savel se străduiește să ne insinueze cu prolixitate locuri comune obscure și să ne învinovătească de vinovății nedovedite. Dăm câteva specimene: (Adevăr general) *În literatură nu există revoluții; (Inst. civilizației române) Am făcut saltul, am introdus organizațiile occidentale, ne-am îmbătat...; (Literatură) În România de ieri, un scriitor nu s'a putut desvolta în condițiuni naturale; (Școala) Școala e vinovată...; (Pedagogie) În școală învățăm nu pentru nota de trecere, nu „pentru profesor“, ci pentru viitorul fiecăruia din noi. (De ce scrie) Eu n'am crezut niciodată că literatura e un lux și nici nu i-am exagerat necesitatea sufletească. Dar dacă trebuie? Dacă în formarea societății are un rol primordial, sunt eu vinovat de aceasta? Elenii, romanii, spaniolii, englezii, italienii, francezii, nu sunt mai cunoscuți prin Omer, Virgil, Shakespeare, Dante, Racine sau Molière? (Auto-prețuire). Sunt atâtea vieți care se agită și trăesc în cartea pe care o prezint astăzi cititorului.*

Premiind „*Vadul Hoților*“ S. S. R. a făcut o glumă izbită.

GH. CALINESCU

RESPIRAȚIA POEZIEI NOI ȘI SEMNELE GRAFICE.

Acei care au prilejul să examineze manuscrisul poetic abia proaspăt ieșit din ultimul tipar al creației, adesea se găsesc în fața unei succesiuni de fășii luminoase sau obscure a verbului poetic, a cărora coeziune însă trebuie să o descifreze și reconstituie. Aceasta din pricină că textul nu are nici o punctuație.

Să fie goană după particularitate?

— Nu. E desperarea cuiva care vrea să așeze semnele grafice ale respirației sale poetice, s'a văzut în neputință, de a se sluji de punctuația curentă, insuficientă și improprie.

Punctuația a rămas, în adevăr, cu mult întârziată asupra ritmului inspirației și măsurii melodice a materialului poetic. De aceea tocmai, după încercări nesatisfăcătoare de a aplica punctuația curentă, poetul descurajat a renunțat, preferând incoerența unei denaturări, fie ca mai apoi în preajma tiparului să se vadă nevoit la o melancolică transacție. Negreșit proza se resimte asemeni de insuficiența punctuației. Fraza intelectualizată de acum, parantezele implicite ale ideilor, parafrazarea cugetării, intervenția leit-motivului, încorporarea nuanțelor, sublinierea și acordările necesare, reprezintă o algebră superioară, careia *punctul, virgula și semnul exclamării* îi sunt ajutoare cu mult prea elementare.

Mai disciplinată însă decât poezia, proza se trudește așa

cum poate să-și realizeze expresia cu aceste anexe simpliste. Insuficiența punctuației își face dovada evidentă, tocmai la acei scriitori care se slujesc de ea cu exactitate și îi mânuiesc desăvârșit întrebuințarea. Pe acest text perfect, lectorul întâmpină totuși, uneori, impedimentul unui semn impropriu, sau e nevoit să reconstituie sensul alterat al unei idei. Astfel, punctuația care nu e decât o slujitoare umilă și convențională a scrisului, adesea devine prin lipsă, factor responsabil și chiar culpabil.

Nu poate fi, negreșit, vorba de o nouă punctuație. E o constatare alături de altele în actualitatea fremetătoare a creației literare. Totuși, așa cum limba din necesitate și prin îndrăzneală își creează treptat dicționarul nou, se poate spera că în cadrul mult mai modest și limitat al punctuației, semne noi ale unei noi respirații intelectuale, vor veni cu încetul să se adauge vocabularului ei primitiv, la care îmbogățire se va alătura, curajul și măiestria de a se sluji de ele mai ingenios și mai apropiat. Până atunci acei care sunt amatori de „document“, ar putea găsi o voluptate în cercetarea textului prim al creației literare, text lipsit încă de constrângerea punctuației sau smălțat de semnele fantastice care au secondat imaginația încă liberă de rigorile ultime.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

PETRE P. SUCIU: *Pentru țărănișm.*

Sburătorului nu-i rămâne indiferentă din cartea d-lui Suciuc înfățișarea literară a unui corp de doctrină politică, de și el este pe de-a întregul revendicat de un partid. Părăsind de mult literatura, căreia în prima tinerețe, d-l P. Suciuc îi consacrase tot avântul sufletului său entuziast; d-sa ne aduce în „*Pentru țărănișm*“, sinceritatea convingerii și inspirație. De aceea omul politic se desprinde limpede și poate fi urmărit separat de politician.

Lupta, însă ani de zile pe tărâmul politicii militante, a imprimat scrisului d-lui Suciuc o însușire predominantă: ținuta oratorică și vehement combativ. Vorba scrisă e, par'că, vorbă auzită. Ai impresia că articolul nu trebuie să fie citit, ci roștit. În literatura noastră politică, volumul d-lui Suciuc e reprezentativ, tocmai prin reciproca influențare literaturii și elocvenței, atribute la cari, în esență, se reduce temperamentul d-sale.

GR. L. TRANCU-IAȘI: *Cântecul vârtăzei* (Conferință ținută la Ateneul Român).

Problema industriei naționale și a protecționismului e înfățișată de conferențiar, nu atât sub aspectul economic, cât sub cel estetic. O incursiune rapidă, însă cuprinzătoare, prin literatură îl ajută să descopere acea trairică și durabilă legătură dintre țesătorie și sufletul popular. Fiecare neam își are țesăturile potrivite cu firea lui. Al nostru e unul din cele mai bogate în această privință, și, în același timp, din cele mai poetice.

În legătură cu fusul, și cu războiul se deapănă o gamă întreagă de sentimente. Cântecul fusului e cântecul sufletului popular. Țesătoria română e o frescă pe care neamul nostru încercat și-a imprimat povestea lui.

Văzută astfel, problema economică a protecționismului, devine o problemă etnică, scumpă celor de aceiași nație. În dovedirea ideii călăuzitoare, d-l Gr. L. Trancu-Iași alege ce e mai caracteristic și mai impresionant din literatura universală și, în deosebi, din cea română.

Conferința d-sale își păstrează de aceea tot interesul chiar ca lectură. Aceasta este cel mai de bine lucru ce poate spune de un cuvânt care a fost menit să se adreseze, pentru prima dată, urechii și nu ochiului.

MIHAIL IORGULESCU

CERCUL „ȘBURĂTORULUI“.

În ultimele patru ședințe ale Cercului „*Sburătorului*“, d-na Alice Sturza a citit farsa în trei acte „*Omul de cauciuc*“ sau „*Motofoșo*“; d-nii Barbu Alinescu și Șt. Sfetcu, autorii lui *Mitu Boerul*, au citit noua lor comedie „*Melcii*“; G. Brăescu a început lectura noului său roman „*Surorile Vasilescu*“; iar d-na Paula Petrea a început un roman „*Scrisori între femei*“. D. Benador un act „*Ari Uri*“. Au mai citit articole și poezii: E. Lovinescu, Ion Barbu, Camil Baltazar, G. Nichita, G. Calinescu, Moșandrei, Sandu Tudor, D. N. Teodorescu, Sanda Movilă, etc., etc.

Secretar de redacție G. NICHITA.